

બા દરિયાકાંઠા અને ઔદ્યોગિક વિકાસ માટે જાણીતું ગુજરાત છેલ્લા કેટલાક સમયથી નશીલા પદાર્થોની હેરાફેરી માટે ડ્રગ્સ માફિયાઓના નિશાના પર રહ્યું છે. કરોડો રૂપિયાનું ડ્રગ્સ પકડાવું એ હવે સામાન્ય સમાચાર બની ગયા છે, પરંતુ સૌથી મોટો પડકાર એ છે કે પકડાયેલા ગુનેગારોને અદાલતમાં સજા અપાવવી. એનડીપીએસ (નાર્કોટિક ડ્રગ્સ અને સાયકોટ્રોપિક પદાર્થો) એક્ટ હેઠળના કેસોમાં કાયદાકીય પ્રક્રિયા એટલી જટિલ હોય છે કે ઘણીવાર નાની ભૂલને કારણે ગુનેગારો છૂટી જતા હોય છે. આ સમસ્યાના ઉકેલ માટે ગુજરાત પોલીસે હવે 'NARIT' (નાર્કોટિક્સ એનાલિટિક્સ અને રીઅલ-ટાઇમ ઇન્ફોર્મેશન ટૂલ) નામનું અત્યાધુનિક એઆઈ (આર્ટિફિશિયલ ઇન્ટેલિજન્સ) સોફ્ટવેર વિકસાવ્યું છે. આ ટેકનોલોજી ભારતની સુરક્ષા એજન્સીઓ માટે એક ગેમ-ચેન્જર સાબિત થઈ શકે તેમ છે. આપણે સમજીશું કે NARIT શું છે, તે કેવી રીતે કામ કરે છે અને તેનાથી ડ્રગ્સના કેસોમાં સજાનો દર કેવી રીતે વધશે.

પહેલા સમજીએ NARIT શું છે?:

NARIT એ એક આર્ટિફિશિયલ ઇન્ટેલિજન્સ આધારિત પ્લેટફોર્મ છે, જેને ખાસ કરીને એનડીપીએસ કેસોના વિશ્લેષણ માટે બનાવવામાં આવ્યું છે. તેનું મુખ્ય કામ ડ્રગ્સ સાથે જોડાયેલા ગુનાઓની માહિતીનું ડિજિટાઇઝેશન કરવું, વિવિધ કેસો વચ્ચેના જોડાણો (લિંક્સ) શોધવા અને તપાસમાં રહેલી ખામીઓને પકડવાનું છે. સામાન્ય રીતે, પોલીસ જ્યારે કોઈ ડ્રગ્સ પકડે છે, ત્યારે તેની પાછળ એક આખું મોટું નેટવર્ક હોય છે. આ નેટવર્કને તોડવા માટે હજારો પાનાના દસ્તાવેજો, કોલ રિટેક્સ અને આરોપીઓની પ્રોફાઇલ તપાસવી પડે છે. માણસ માટે આટલી બધી માહિતીનું સચોટ વિશ્લેષણ કરવું મુશ્કેલ છે, પણ એઆઈ આ કામ સેકન્ડોમાં કરી શકે છે.

કેમ NARITની જરૂર પડી?:

એનડીપીએસ એક્ટ હેઠળના કેસોમાં સજા અપાવવી એ લોઢાના ચણા ચાવવા જેવું કામ છે. તેના મુખ્ય કારણો પણ જાણી લો. પહેલું, કાયદાકીય જટિલતા: આ કાયદામાં તપાસની પ્રક્રિયામાં જો નાની પણ ખામી રહી જાય (જેમ કે સેમ્પલ લેવામાં ભૂલ કે પંચનામામાં વિસંગતતા), તો આરોપીને 'બેનિફિટ ઓફ ડાઉટ' મળી જાય છે.

બીજું, ડેટાનું વિખરાયેલું હોવું: એક શહેરના ડ્રગ પેડલરના તાર બીજા રાજ્ય કે દેશના ડ્રગ લોર્ડ સાથે જોડાયેલા હોય છે. અલગ-અલગ જિલ્લાઓની પોલીસ પાસે ડેટા હોય છે પણ તે એકબીજા સાથે જોડાયેલો હોતો નથી.

ત્રીજું, તપાસમાં વિલંબ: વર્ષો જૂના કેસોના રેકોર્ડ્સ શોધવામાં અને તેનું વિશ્લેષણ કરવામાં ઘણો સમય જતો રહે છે, જેનાથી આરોપીઓને પુરાવા મિટાવવાની તક મળે છે.

હવે એ સમજીએ કે, NARIT કેવી રીતે કામ કરે છે?:

NARIT સોફ્ટવેર મુખ્યત્વે ચાર સ્તરે કામ કરે છે:

પહેલું, ડેટા એકત્રીકરણ અને ડિજિટાઇઝેશન: છેલ્લા ૧૦ વર્ષમાં ગુજરાતમાં નોંધાયેલા એનડીપીએસના તમામ કેસોની એફઆઈઆર, ચાર્જશીટ અને પંચનામાની વિગતો આ સિસ્ટમમાં અપલોડ કરવામાં આવી છે. આનાથી પોલીસ પાસે એક વિશાળ ડિજિટલ લાઇબ્રેરી તૈયાર થઈ છે.

બીજું, પેટર્ન રેકગ્નિશન: એઆઈ એ જુએ છે કે કયા ચોક્કસ માર્ગો પરથી ડ્રગ્સ આવે છે, કયા પ્રકારના લોકો આમાં સામેલ છે અને ડ્રગ્સ વેચવાની રીત (મોડ્સ ઓપરેન્ડી) શું છે. જો કોઈ નવી ગંગા સક્રિય થાય, તો એઆઈ તુરંત જ જૂના કેસો સાથે તેની સામ્યતા શોધી કાઢે છે.

NARIT AI: ડ્રગ્સના સુદેખારો માટે 'ડિજિટલ ફાંસો'

ત્રીજું, લિંક એનાલિસિસ: આ સૌથી મહત્વનું પાસું છે. જો કોઈ એક્સ નામના વ્યક્તિનો ફોન નંબર વાય નામના ડ્રગ માફિયાના સંપર્કમાં હોય, તો NARIT એ નેટવર્કનો આખો ચાર્ટ બનાવી દે છે. તે માત્ર આરોપીઓને જ નહીં, પણ જેઓ તેમને આર્થિક મદદ કરે છે અથવા આશ્રય આપે છે તેમને પણ ટ્રેક કરે છે.

ચોથું, રિયલ-ટાઇમ એલર્ટ્સ: તપાસ દરમિયાન જો કોઈ તપાસનીશ અધિકારી કોઈ મહત્વની કાયદાકીય પ્રક્રિયા કરવાનું ભૂલી જાય, તો આ સોફ્ટવેર તેમને એલર્ટ મોકલે છે. દાખલા તરીકે, જો કોઈ પકડાયેલા માલના સેમ્પલ એફએસએલમાં મોકલવામાં મોડું થતું હોય, તો સિસ્ટમ ચેતવણી આપે છે. ગુજરાત પોલીસનો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય

ફૂટપ્રિન્ટ્સ અદાલતમાં નકારી શકાતા નથી. અદાલતમાં જ્યારે આરોપી જામીન માટે અરજી કરે, ત્યારે પોલીસ NARITની મદદથી સેકન્ડોમાં તેનો આખો ગુનાહિત ઇતિહાસ (ન માત્ર ગુજરાતનો પણ અન્ય કડીઓ) રજૂ કરી શકે છે, જેથી જામીન મળવા મુશ્કેલ બને છે. ઉપરાંત, આ સોફ્ટવેર સાક્ષીઓની જુબાનીમાં રહેલી વિસંગતતાઓને પણ પકડી શકે છે, જેથી પોલીસ અગાઉથી સાવધ રહી શકે.

ગુજરાતના ગૃહ રાજ્ય મંત્રી અને પોલીસ મહાનિદેશકના માર્ગદર્શન હેઠળ આ પ્રોજેક્ટ અમલમાં મૂકાયો છે. NARIT એ માત્ર એક સોફ્ટવેર નથી, પણ પોલીસની કાર્યશૈલીમાં આવેલો મોટો બદલાવ છે. હવે પોલીસ 'રિએક્ટિવ' (ગુનો થયા પછી કામ કરવું)ને બદલે

વિકલ્પ
★ દીપક આશર

આ ટેકનોલોજી ભારતની સુરક્ષા એજન્સીઓ માટે એક ગેમ-ચેન્જર સાબિત થઈ શકે તેમ છે. આપણે સમજીશું કે NARIT શું છે, તે કેવી રીતે કામ કરે છે અને તેનાથી ડ્રગ્સના કેસોમાં સજાનો દર કેવી રીતે વધશે

માત્ર ડ્રગ્સ પકડવાનો નથી, પણ ગુનેગારોને જેલના સળિયા પાછળ મોકલવાનો છે. NARIT આમાં શું મદદ કરે છે, એ સમજીએ. એઆઈ દ્વારા તૈયાર કરાયેલ વિશ્લેષણ ચાર્જશીટને વધુ મજબૂત બનાવે છે. વૈજ્ઞાનિક પુરાવા અને ડિજિટલ

'પ્રોએક્ટિવ' (ગુનો અટકાવવા માટે અગાઉથી વિશ્લેષણ કરવું) બની રહી છે. NARIT દ્વારા દરિયાકાંઠાના વિસ્તારો, પડોશી રાજ્યોની સરહદો અને યુનિવર્સિટીઓની આસપાસના વિસ્તારો પર ખાસ નજર રાખવામાં આવી રહી છે. ડ્રગ્સના નાના

પેડલર્સથી લઈને મોટા સપ્લાયર્સ સુધી પહોંચવા માટે આ એઆઈ ટૂલ 'ડિજિટલ જાસૂસ' તરીકે કામ કરી રહ્યું છે.

આગામી સમયમાં NARIT ને અન્ય રાજ્યોના ડેટાબેઝ અને કેન્દ્રીય એજન્સીઓ જેવી કે એનસીબી (નાર્કોટિક્સ કન્ટ્રોલ બ્યુરો) સાથે જોડવાની પણ યોજના છે. જો આખા દેશમાં આ પ્રકારની સિસ્ટમ અમલમાં આવે, તો આંતરરાજ્ય ડ્રગ રેકેટને તોડવું અત્યંત સરળ બની જશે.

NARITની ખરી તાકાત તેની 'પ્રિડિક્ટિવ પોલિસિંગ' ક્ષમતામાં રહેલી છે. અત્યાર સુધી પોલીસ તપાસમાં સૌથી મોટો અવરોધ એ હતો કે ડ્રગ્સના સોદાગરો ખૂબ જ સતર્ક હોય છે, તેઓ વારંવાર પોતાના ફોન નંબર, ગાડીઓ અને હેરાફેરીના રસ્તાઓ બદલતા રહે છે. માણસ માટે આ બદલાતા ડેટાને ટ્રેક કરવો મુશ્કેલ છે, પરંતુ NARITનું એઆઈ એન્જિન હજારો જૂના કેસોના ડેટા સાથે વર્તમાનની શંકાસ્પદ હિલચાલને સરખાવે છે.

દાખલા તરીકે, જો ભૂતકાળમાં કોઈ ચોક્કસ કેમિકલ ફેક્ટરીમાંથી ડ્રગ્સ બનાવવાનું રો મટીરીયલ પકડાયું હોય, તો NARIT એ ફેક્ટરી સાથે જોડાયેલા તમામ વ્યાવસાયિક સંપર્કો પર આપમેળે નજર રાખે છે. આનાથી પોલીસને 'કાઈમ સિન્ડિકેટ'ના એવા સભ્યો સુધી પહોંચવામાં મદદ મળે છે જેઓ ક્યારેય સીધા ડ્રગ્સ સાથે પકડાતા નથી, પણ પડદા પાછળ રહીને આખું નેટવર્ક ચલાવે છે.

એનડીપીએસ કેસોમાં સૌથી મહત્વનો પુરાવો એફએસએલનો રિપોર્ટ હોય છે. ઘણીવાર લેબ રિપોર્ટ આવવામાં વિલંબ થાય અથવા રિપોર્ટમાં રહેલી ટેકનિકલ ભાષાને કારણે પોલીસ કોર્ટમાં યોગ્ય રીતે રજૂઆત કરી શકતી નથી. NARIT સિસ્ટમ એફએસએલના ડેટાને સીધો જ કેસ ફાઇલ સાથે લિંક કરે છે. આ એઆઈ ટૂલ એ પણ સુનિશ્ચિત કરે છે કે પકડાયેલા માલનું વજન, તેની શુદ્ધતા અને તેને સીલ કરવાની પ્રક્રિયામાં કાયદાની વિવિધ કલમનું સુસ્ત પાલન થયું છે કે નહીં. જો કોઈ જગ્યાએ કાયદાકીય ક્યાસ દેખાય, તો સિસ્ટમ તપાસનીશ અધિકારીને તાત્કાલિક સુધારો કરવા સૂચના આપે છે, જેથી ટ્રાયલ દરમિયાન આરોપીને ટેકનિકલ ખામીનો લાભ ન મળે.

આધુનિક ડ્રગ ટ્રાફિકિંગ માત્ર હથિયારો કે માણસોથી નથી ચાલતું, પણ 'મની લોન્ડરિંગ'થી ચાલે છે. NARIT સોફ્ટવેરમાં શંકાસ્પદ બેંક ટ્રાન્ઝેક્શન અને ક્રિપ્ટોકરન્સી વોલેટ્સને ટ્રેક કરવાની ક્ષમતા ઉમેરવામાં આવી રહી છે. ડ્રગ્સના વેચાણથી મળેલા પૈસા ક્યાં રોકાઈ રહ્યા છે, પછી તે રિયલ એસ્ટેટ હોય કે બેનામી મિલકતો, તેની લિંક આ એઆઈ ટૂલ શોધી કાઢે છે. જ્યારે ગુનેગારની આર્થિક કરોડરજી તોડવામાં આવે છે, ત્યારે આખું નેટવર્ક આપોઆપ પતાના મહેલની જેમ વિખરાઈ જાય છે.

ગુજરાત પોલીસનો આ પ્રયોગ સાબિત કરે છે કે ટેકનોલોજી માત્ર સોશિયલ મીડિયા કે મનોરંજન માટે નથી, પણ તે સમાજની સુરક્ષા માટેનું એક સબળ માધ્યમ છે. NARIT દ્વારા જ્યારે સજાનો દર વધશે, ત્યારે ગુનેગારોમાં કાયદાનો ભય પેદા થશે. આ સિસ્ટમ માત્ર ડ્રગ્સ પકડવા પૂરતી મર્યાદિત નથી, પણ તે 'ઝીરો ટોલરન્સ' નીતિનું જીવંત ઉદાહરણ છે. ગુજરાતની આ ટેકનોલોજી આગામી સમયમાં અન્ય રાજ્યો માટે પણ 'મોડેલ' બની રહેશે, જે ભારતને નશામુક્ત બનાવવાની દિશામાં એક ઐતિહાસિક સિદ્ધિ સાબિત થશે.